

Gripsholms slott, Mariefred

Getlinge gravfält, Öland

Kungsholms fort, Karlskrona

Vilka hus ska staten äga och förvalta?

AV HANS LANDBERG, *Kulturhistoriker/skribent, SFV*

DET HAR LÄNGE varit känt att många av de statligt ägda kulturbyggnaderna far illa. Resurserna räcker inte till för att de så kallade bidragsfastigheterna – de som inte kan bära sina egna kostnader – ska kunna förvaltas på ett långsiktigt hållbart sätt. De flesta av vårt lands främsta och mest värdefulla kulturmiljöer är bidragsfastigheter. Här finns nio kungliga slottsmiljöer, ett trettiootal historiska fästningar, ruiner, kloster, kungsgårdar och bruksmiljöer. Samtidigt som Statens fastighetsverks uppdrag att levandegöra och tillgänglighetsanpassa kulturfastigheterna vuxit har förutsättningarna för att kunna finansiera bidragsfastigheterna successivt försämrats. Det har gjort att nödvändigt underhåll fått skjutas upp eller att ambitionsnivåerna tvingats sänkas drastiskt. Uppskjutet underhåll har en tendens att bli mycket kostsamt på längre sikt och därför uppmärksammade SFV för ett par år sedan regeringen på vad som höll på att hända. Om Statens fastighetsverk inte kunde få resurser att ta hand om kulturarvet, ville man att uppdragets omfattning skulle ses över så att det skulle stå i bättre proportion till de möjligheter som gavs. Kanske några fastigheter kunde läggas i 'malpåse' eller eventuellt säljas, även om det var svårt att se någon direkt marknad för just de typer av fastigheter som det i sådana fall skulle kunna bli fråga om.

HUR OCH VARFÖR?

I somras kom regeringens svar. Riksantikvarieämbetet fick i uppdrag att se över anledningarna till att staten över huvud taget ska äga kulturfastigheter och komma med förslag på hur dessa fastigheter i sådana fall skulle kunna förvaltas på bästa sätt. Samtidigt fick Statens fastighetsverk i uppgift att gå igenom statens kulturfastig-

heter och, med utgångspunkt från det Riksantikvarieämbetet kommit fram till, välja ut vilka fastigheter som staten borde fortsätta att äga av kulturhistoriska skäl.

Regeringen ville även att SFV skulle göra en utvärdering av den modell man nu använder för förvaltning av kulturfastigheter och jämföra med de tankar man haft på Riksantikvarieämbetet om en ny modell, särskilt med tanke på SFV:s ambitionsnivå då det gäller att levandegöra kulturmiljöerna. Dessutom ville regeringen veta vad SFV beräknar att det skulle kosta att förvalta och levandegöra de bidragsfastigheter som man kom fram till att det var viktigt att staten även i fortsättningen skulle äga.

Varför ska då staten över huvud taget äga kulturfastigheter? Riksantikvarieämbetets utredning visar att det statliga ägandet är att föredra i många fall, därför att det garanterar att alla får tillgång till kulturarvet på ett annat sätt än ett privat ägande skulle göra. Det är ungefär som public service. Man ska kunna erbjuda ett rikt utbud av kulturmiljöer utan politiska eller kommersiella anspråk.

DEN FÖRSTA GENOMGÅNGEN

För att gå igenom och utvärdera hela det statliga innehavet av kulturfastigheter tillsatte Statens fastighetsverk i somras en grupp forskare som fick i uppgift att syna verkets egna, Riksantikvarieämbetets, Fortifikationsverkets och Sjöfartsverkets kulturfastigheter med utgångspunkt från Riksantikvarieämbetets modell och kriterier.

För första gången har statens fastighetsinnehav prövats och utvärderats utifrån sitt kulturhistoriska innehåll. Sammantaget har forskargruppen gått igenom och värderat runt 550 fastigheter. Detta inne-

bär i praktiken att ett långt större antal byggnader, fornlämningar och andra fasta anläggningar analyserats inom ramen för utvärderingen. Anledningen är att varje enskild fastighet ibland innehåller flera byggnader och fornlämningar eller andra kulturlämningar av många slag.

TYDLIGT OCH KLART

Om staten ska äga en kulturfastighet så måste vi veta varför vi äger just den fastigheten och på vilket sätt den bidrar till kunskapen om kulturarvet. Det kanske innebär att SFV i framtiden får fler eller färre fastigheter att förvalta, men det kommer då att finnas mycket klara motiv till varför just de fastigheterna ska förvaltas i fortsättningen. Om det är klart exakt varför en viss fastighet ska förvaltas och vilket värde den har, så är det lättare att visa på vilken förlust samhället skulle göra om den försvann. Då skulle det även bli lättare att motivera ökade kostnader för nödvändigt underhåll.

Rapporten som lämnades till regeringen den 20 februari visar att statens innehav av kulturfastigheter på det hela taget är representativt och välgrundat. Endast ett femtiotal av de skyddsklassade fastigheterna ansågs inte uppfylla Riksantikvarieämbetets nya urvalskriterier. Däremot kom forskargruppen fram till att det fanns luckor i innehavet som gjorde att vissa delar av kulturarvet saknades.

Vilka kulturfastigheter staten ska äga och förvalta i framtiden, och hur den förvaltningen ska organiseras är det nu upp till regeringen att avgöra. Att samla alla statens kulturfastigheter i en gemensam organisation har många fördelar och Statens fastighetsverk har både organisation och kompetens att ta hand om och utveckla ett större fastighetsinnehav. **KV**

Närsholmen, Gotland

Skansen Lejonet, Göteborg

